

EVROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA KAO REFERENTNI INSTRUMENT ZA PRIJEM DRŽAVE U EVROPSKU UNIJU

Namjera mi je danas da naglasim jedan problem koji je za nas vrlo aktuelan i jako prisutan u političkom životu. Naime, već preko četiri godine brojni predstavnici Evropske unije insistiraju na djelimičnoj primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Oni polaze isključivo od presude Suda za ljudska prava u Strazburu u predmetu „Sejdić-Finci“. Pri tome isključuju sve one druge odredbe koje ne pokriva spomenuta presuda, a u najmanju ruku nisu manje značajne od odredbi Ustava koje bi trebalo uskladiti sa Evropskom konvencijom. S tim u vezi se postavlja pitanje: da li je taj postupak predstavnika Evropske unije u skladu sa osnovnim principima evropskog javnog poretka, posebno, odnosa primjene Evropske konvencije i prijema države Bosne i Hercegovinu u Evropsku uniju?

Evropska konvencija prihvata bogati katalog ljudskih prava Deklaracije o ljudskim pravima u namjeri da im uz proklamaciju osigura i efikasnu kolektivnu zaštitu u okviru jurisdikcije Vijeća Evrope i Evropske unije. Evropska konvencija posvećena je njihovoj konkretnoj zaštiti i predstavlja model uspješne primjene u Evropi i uopće na međunarodnom planu. Tim putem čovjek/pojedinac stječe mogućnost da sudskim putem, kao subjekt međunarodnog prava, štiti i provodi ljudska prava. Projekt međunarodne zaštite ljudskih prava realiziran je Londonskim sporazumom o stvaranju Vijeća Evrope 1949. godine. Statutom Londonskog sporazuma izraženo je uvjerenje demokratskih država Evrope da ljudska prava čine temelje pravde i mira u svijetu. Tim statutom je u Preambuli Sporazuma izraženo ubjeđenje da se ljudska prava najbolje štite stvarnom političkom demokracijom i zajedničkim shvatanjem i poštivanjem ljudskih prava.

Evropska konvencija predstavlja, prije svega, model istinske demokracije kakva je primjerena svakoj državi potencijalnoj članici Vijeća Evrope i Evropske unije. Države koje pristupaju bilo kojem od ova dva oblika evropskih integracija bazirane su na jednoj zajedničkoj koncepciji demokracije i zajedničkom poštovanju prava čovjeka. Stavljajući težište na zajednički interes potencijalnih članica, Evropska konvencija stoji na stanovištu da su ljudska prava esencijalno i prava kolektiviteta.

Upravo imajući u vidu tu okolnost, Evropska konvencija ima za cilj ne samo da države štite ljudska prava nego i da ta prava budu predmet kolektivne zaštite evropskog regiona. U slučaju Loizidou protiv Turske od 23. marta 1995. godine Sud za ljudska prava je Evropsku konvenciju kvalificirao kao „ustavni instrument evropskog javnog poretka“.¹ Isto tako, Sud je u slučaju Sunday Times iz 1979. godine naglasio da ne može biti demokratskog društva bez vladavine prava, istinske demokracije i političkog pluralizma.² Prema članu 3. Statuta Vijeća Evrope, svaka članica Vijeća Evrope priznaje načelo vladavine prava i načelo prema kojem svaka osoba pod njezinom jurisdikcijom mora uživati ljudska prava i temeljne slobode te se obavezuje da će iskreno i djelotvorno saradivati na postizanju cilja određenog u poglavlju I.³

1 Loizidou protiv Turske, od 23. marta 1995. godine, A 310, p. 75.

2 Sunday Times, od 26. aprila 1979. godine.

3 Poglavlje I. – Član 1. – „Cilj Vijeća Evrope: a) Cilj je Vijeća Evrope ostvariti veće jedinstvo između

Međutim, za nas je ovom prilikom, svakako, od najvećeg značaja da je Evropska konvencija referentni instrument države za prijem u Evropsku uniju. Ugovor o Evropskoj uniji ističe tri principa i to prava čovjeka, demokraciju i vladavinu prava.⁴ Istovremeno, Ugovor o Evropskoj uniji naglašava poštovanje tri principa kao statutarne uvjete za pristupanje Uniji:

„Svaka evropska država koja poštuje vrijednosti člana 2 i koja se obavezuje promicati ih, može podnijeti zahtjev za članstvo u Uniji. O tom se zahtjevu obavještava Evropski parlament i nacionalni parlamenti. Država podnositeljica zahtjeva svoj zahtjev upućuje Vijeću, koje odlučuje jednoglasno nakon savjetovanja sa Komisijom i nakon dobivene saglasnosti Evropskog parlamenta, koji odlučuje većinom svojih članova. Uzimaju se u obzir uvjeti prihvatljivosti koje je dogovorilo Evropsko vijeće.

Uvjeti primanja u članstvo i prilagodbe Ugovora na kojima se Unija temelji, koje to primanje povlači za sobom, predmetom su sporazuma između država članica i države podnositeljica zahtjeva. Taj se sporazum podnosi na ratifikaciju svim državama ugovornicama u skladu sa njihovim ustavnim odredbama.“⁵

Prema tome, potrebno je naglasiti da država Bosna i Hercegovina, kao članica Vijeća Evrope i potpisnica Evropske konvencije, mora ispunjavati sve uvjete koje propisuje član 2. Ugovora o Evropskoj uniji koji glasi:

„Unija se temelji na vrijednostima poštovanja, ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava uključujući i prava pripadnika manjina. Te su vrijednosti zajedničke državama članicama u društvu u kojem preovladavaju pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost, jednakost žena i muškaraca.“

Već na prvi pogled je vidljivo da država Bosna i Hercegovina uopće ne ispunjava uvjete iz člana 2. Ugovora o Evropskoj uniji, pogotovo ako se tome dodaju odredbe člana 6.2. i 3. koje glase: „Unija pristupa Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava (...). Temeljna prava, kako su zajamčena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i kako proizlaze iz ustavnih tradicija zajedničkim državama članicama, čine opća načela prava Unije.“

Prema tome, zahtjev da se u Bosni i Hercegovini direktno primjenjuje Evropska konvencija i da ima prioritet nad svakim pravom – koji na svoje ispunjenje čeka već osamnaest godina – nije, nažalost, ispoštovala država Bosna i Hercegovina. Isto tako, taj zahtjev neće biti ispoštovan ako bi se mijenjao Ustav Bosne i Hercegovine u dijelu koji se tretira u presudi „Sejdić-Finci“ Suda za ljudska prava u Strazburu. Takva djelimična primjena Evropske konvencije bila bi štetna za državu Bosnu i Hercegovinu jer bi izostavila sve one važne principe Evropske konvencije koji znače

svojih članica radi očuvanja i promicanja ideala i načela koji su njihova zajednička baština i poticati njihov ekonomski i socijalni napredak. b) Tom će se cilju težiti putem organa Vijeća Evrope, raspravljanjem pitanja od zajedničkog interesa, sklapanjem sporazuma i usvajanjem zajedničke akcije na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, znanstvenom, pravnom i administrativnom polju, kao i očuvanjem i razvojem ljudskih prava i temeljnih sloboda. c) Sudjelovanje članica u radu Vijeća Evrope ne smije utjecati na njihov doprinos u djelovanju Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih organizacija ili zajednica kojih su članice. d) Pitanja koja se odnose na nacionalnu odbranu nisu u nadležnosti Vijeća Evrope.“

4 Ugovor o Evropskoj uniji, član 6, par. 2.

5 Ugovor o Evropskoj uniji, član 49.

jednakost, slobodu, vladavinu prava. Naročito bi škodila afirmaciji demokratske države Bosne i Hercegovine kao neophodnom uvjetu ostvarivanja njene osnovne obaveze da osigura svim licima pod svojom jurisdikcijom prava i slobode utvrđene u Evropskoj konvenciji i protokolima uz nju.⁶ No, ovom prilikom treba dodati da bi djelimična primjena Evropske konvencije djelovala jako štetno na ukupni kredibilitet Evropske konvencije kao ustavnog instrumenta evropskog javnog poretka. Država Bosna i Hercegovina je pristupila Evropskoj konvenciji kao cjelini, a Evropska konvencija može ostvariti svoju svrhu samo ako se primjenjuje u cjelini zajedno sa svim svojim protokolima.

U današnjoj našoj situaciji smatramo da je, svakako, od najvećeg značaja snaženje demokratske države Bosne i Hercegovine na način da efikasno osigura pravo svakom fizičkom i pravnom licu na neometano uživanje svoje imovine. Ovdje mislimo u prvom redu na to da bi blagovremena primjena odredbe člana 1. Protokola 1. uz Evropsku konvenciju zaštitila, prije svega, državnu imovinu i spriječila njenu bezobzirnu pljačku kroz privatizaciju, prilikom koje uopće nije vođeno računa o općem interesu države i građana Bosne i Hercegovine. Država Bosna i Hercegovina bi već prije osamnaest godina zaštitila svoju imovinu, a privatizaciju vršila samo u onom njenom dijelu i na način koji je saglasan sa općim interesom. Svakako, taj opći interes bi bio osnovni kriterij i za pravo države Bosne i Hercegovine koje joj daje Evropska konvencija da može ograničiti imovinu svakog fizičkog ili pravnog lica ako je to u javnom interesu. Najzad, oslanjajući se na opći interes, država Bosna i Hercegovina bi nadzirala i korištenje imovine fizičkih i pravnih lica – dakle i države kao pravnog lica – da bi se u svemu osigurao javni interes.

Da zaključimo, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava se morala od 14. decembra 1995. godine primjenjivati u cjelini ili nikako, zato što nikom nije ostavljeno na volju da bira koje će odredbe primijeniti, a koje neće. Prema tome, nije presuda „Sejdić-Finci“ nego je Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava referentni instrument za kandidatski status države Bosne i Hercegovine.

Prof. dr. Lada Sadiković

6 Član 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine.